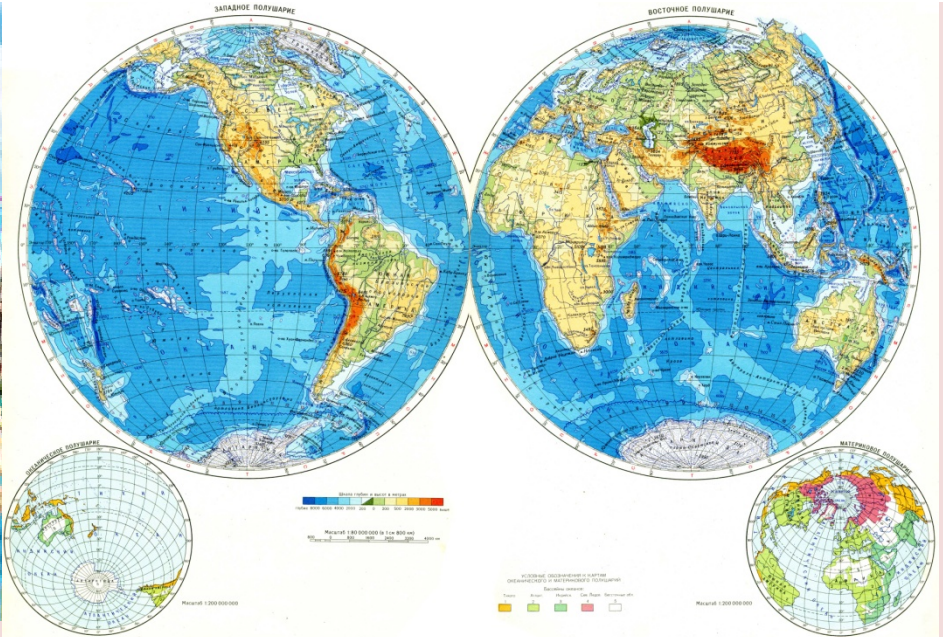

Регионалне разноликости Србије
(Уводна предавања)

Др Милка Бубало-Живковић

Др Гордана Јовановић

Литература (уводни део предавања)

- *Р.Ршумовић (1964.) : Предмет проучавања регионалне географије, Зборник Географског института „Ј. Цвијић“ књ. 19, Београд, стр 1-26*
- * М. Васовић : Карактеристичне регије на Земљиној површини (уводни део)*
- *С.М.Станковић (1987) : Приоритетне туристичке регије Србије, Теорија и методологија регионалне географије; Југословенски симпозијум, Одсек за географију: Знанствени институт - Филозофске факултете, Љубљана*
- *Група аутора (2012) : Споменица о стогодишњици СГД, Посебно издање СГД књ.72, Београд*
- * Извори података са сајтова*

*** НАЈЗНАЧАЈНИЈЕ ГЕОГРАФСКЕ ШКОЛЕ**
(подсећања и повезивања)

*** ГЕОГРАФИЈА У СРБИЈИ ПРЕ Ј. ЦВИЈИЋА**

*** ГЕОГРАФИЈА У ВРЕМЕ Ј. ЦВИЈИЋА**

*** ГЕОГРАФИЈА ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА ДО
ДАНАС**
(географија-р.географија)

Регионална географија (синтетичка географска дисциплина)

**Физичко-географске
карактеристике било ког
географског простора**

Положај, величина, границе
Рељеф
Клима
Хидрографија
Педологија
Биљни и животињски све

**Друштвено-географске
карактеристике било ког
географског простора**

Историја

Становништво
Привреда
Насеља *

Историјски развој регионалне географије

Карта Медитерана из 14. века

Регионална географија се убраја у најстарије географске дисциплине

С обзиром да се разни описи природних појава, пејзажа, земаља, народа, народног живота и занимања становништва могу сматрати регионално-географским посматрањем простора онда свакако зачеци ове науке воде у *античко доба (Ератостен, Херодот)*.

- **Александријска библиотека** је била највећа **библиотека** античког света. Налазила се у **Александрији**, на обали **Средоземног мора**, у данашњем **Египту**
- Изградњу града на ушћу **Нила** у **Средоземно море**, са острвом **Фарос**, предложио је први грчки песник **Хомер**, што је тек **Александар Велики** прихватио и наредио његову градњу **331. п. н. е.** Градња је почела у селу Ракотис, укључујући и острво Фарос, до кога су саграђене две луке. На југу града налазило се језеро Мареотис, одакле се град снабдевао свежеом водом.

Након изградње и попуне Библиотека је имала књиге из Асирије, Грчке, Персије, Египта, Индије и других земаља. У Музеју је живело и радило преко 100 научника, који су се бавили истраживачким радовима, држали предавања студентима, писали књиге и вршили преводе докумената. Када је саграђена, Библиотека је садржала целокупно знање старог века, а када је уништена од тога није остало ништа.

На обали Средоземног мора 2002.г. Подигнута је НОВА АЛЕКСАНДРИЈСКА БИБЛИОТЕКА, створена је од стакла и бетона, дело норвешке архитектонске фирме „Снохета“. Обликом подсећа на огромни соларни диск, окренут Медитерану. На гранитном зиду који гледа на југ уклесана су слова већине светских писама, што представља својеврсну промоцију националне, културне и језичке шароликости која се чува у овој грађевини. Укупна површина се процењује на 40.000 m². У свом склопу поседује највећу јавну читаоницу на свету, као и специјализоване дечје, читаонице ретких књига, рукописа, микрофилмова, а њен саставни део је и Музеј (рађен такође по античком узору). Једна од посебних посласица је „Нобелова соба“, смештена на трећем спрату, у којој можете уживати у бисерима светске књижевности, делима насталим (и од шведске краљевске Академије награђеним) од 1901. до 2001. године. Реализација оваквог једног амбициозног пројекта трајала је око 20 година.

Ренесансне идеје на пољу духовне и материјалне културе утичу да временом долази до великих географских открића.

Регионална географија се у почетку развијала у два правца: у регионалну географију у оквиру математичке географије и регионалну географију тзв. путописне географије

Регионална географија је логично, тесно повезана са развојем осталих географских дисциплина

Географија а самим тим и регионална географија своје научне темеље добијају крајем XVIII и почетком XIX века појавом научника Карла Ритера и Александра фон Хумболта

Најзначајнији представници немачке школе географа

Карл Ритер (K Ritter)
географ, историчар

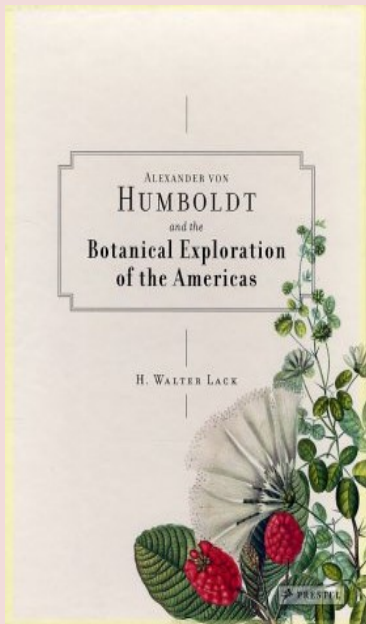
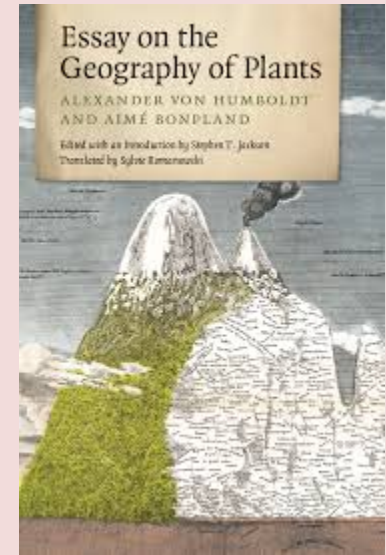
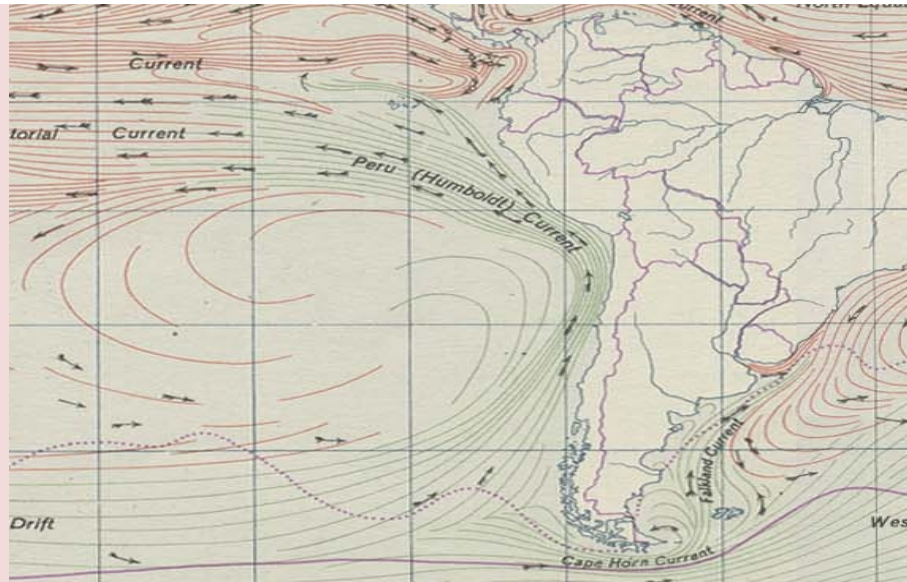
Александар фон Хумболт
(Alexander von Humboldt),
ботаничар, географ, истраживач

- **Карл Ритер(K.Ritter)** један је од првих теоретичара научне географије. У регионалном представљању посебно наглашава физичке и друштвене елементе простора на Земљиној површини.
- Оно што му се замера, да је у својим истраживањима више пажње обраћао описивању него објашњењу узрока појава тј *дескриптивност*. Интересантно је његово мишљење да је Земљина површина станиште људи на којима се људска историја “одиграва по унапред одређеном плану”

- **Александар фон Хумболт (Alexander von Humboldt)**
- По речима Р.Ршумовића ***“уздигао регионалну географију на завидан научни ниво и њеном развоју дао научни смер који она од тада никада није мењала”***.
- У географским проучавањима обраћа посебну пажњу *на узрочност* као и на *поређења процеса и појава*.
- Ниједан географски елемент не објашњава изоловано, већ у склопу са другим елементима исте географске целине. Пратио је и и мењање географских појава у разним предеоним срединама на Земљи.

- Четрдесетих година XIX века основана су многа географска друштва као и научни часописи посвећени географској тематици (“Petermann’s Mitteilungen”, “Der Globus”)
- **Пешел (Peschel)** у свом раду “Нови проблеми упоредне географије” (“Neue Probleme der vergleichenden Erdkunde”)

говори о упоредном проучавању појединих географских појава.

- Овај период половина XIX века је време када се *географија афирмисала као засебна наука*
- Даљи развитак упоредног начина истраживања регионалне географије у својим делима наставља **Рихтхофен (F.von Richthofen)**

Између два светска рата својим методолошким студијама се посебно издваја представник немачке географске школе **А. Хетнер (A.Hettner)**. Он је један од утемељивача тзв. *ландшафтне географије* и *хоролошког(просторног) правца* у географији уопште.

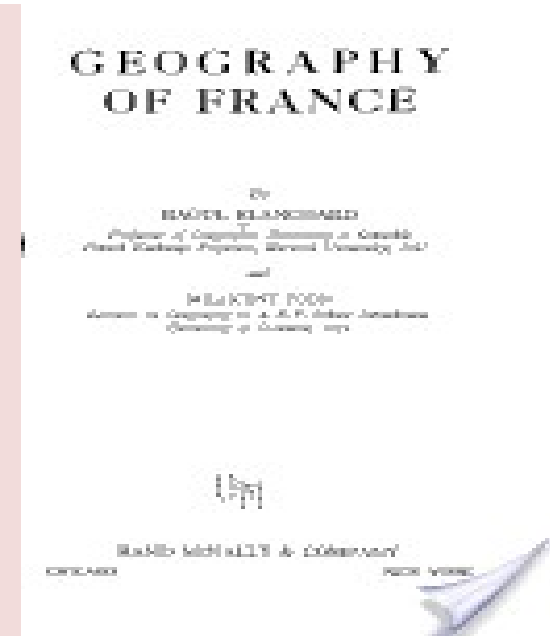
*Société de géographie, Paris, 1821.
 Royal Geographical Society, London, 1830.
 Russische Geographische Gesellschaft, St. Petersburg, 1845–
 Frankfurter Geographische Gesellschaft, 1836.
 Österreichische Geographische Gesellschaft, Wien, 1856.

Société de Géographie de Genève, 1858.
 Geographische Gesellschaft zu Leipzig, 1861.
 National Geographic Society, Washington, D.C., 1888.
 Royal Canadian Geographical Society, Ottawa, 1929.
 Internationale Geographische Union, 1922.
 *Године оснивања појединих географских друштва

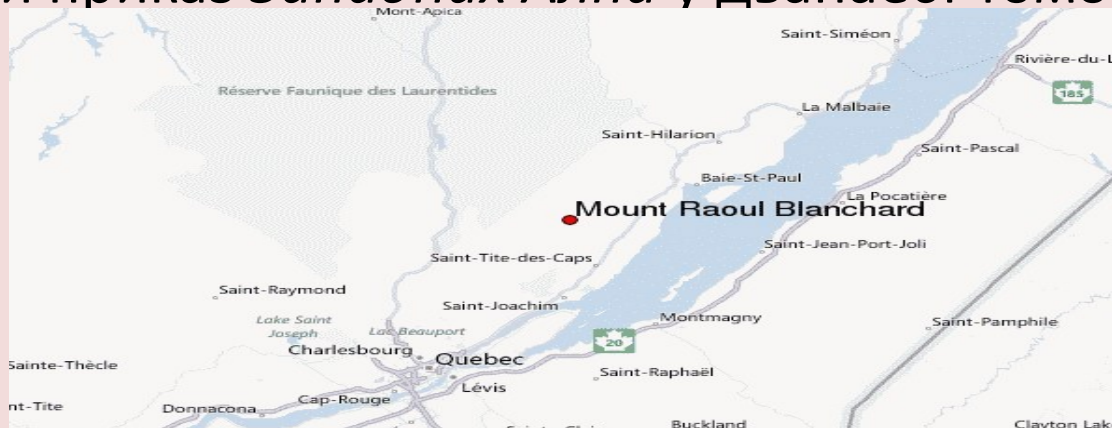

Најзначајнији представници француске географске школе

- Оснивачем тзв. француске географске школе сматра се регионални географ (бавио се посебно геополитиком) Пол Видал де ла Блаш (Paul Vidal de la Blache). Његово дело "*Tableau de la Geographie de la France*" представља један од најверодостојнијих регионалних приказа француских региона.
- Де ла Блаш се убраја у групу географа који су главни заговорници *географског посибилизма (Основи хумане географије, 1918.г.)*. Указује да "*природна средина поставља ограничења али и да нуди могућности за њена освајања*". Посебно инсистира на географском простору пејзажа –саставни делови сваке средине.

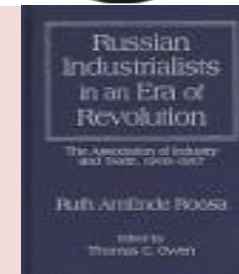
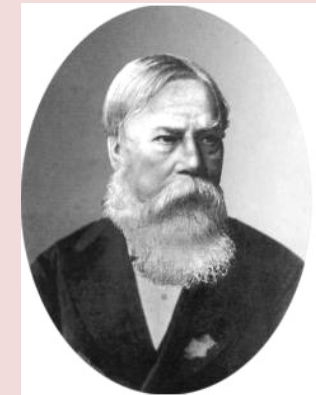
Свакако најзначајнијим следбеником Видал де ла Блашове географске школе се сматра **Раул Бланшар (Rouil Blanchard)** .Његово изузетно научно дело је географско-регионални приказ *Западних Алпа* у дванаест томова.

У Русији и потом СССР-у (па поново Русији), развитак регионалне географије имао је другачији ток .

Поред истраживача (Н.М.Пржеваљски), потом природњака Докучајева (зоналност Земље) свакако као зачетника регионалне географије (посебно се бавио проблематиком Привредне географије) треба истаћи *Чижова*.

Најзаслужнијим и најутицајнијим руским регионалним географом се ипак сматра *Лев Семенович Берг*

НАЈЗНАЧАЈНИЈИ ПРЕДСТАВНИЦИ РУСКЕ ГЕОГРАФСКЕ ШКОЛЕ

- Нажалост тридесетих година прошлог века међу руским научницима (и поред противљења Барановског и Л.С.Берга) усвојен је став по коме се комплексне географске науке деле на **-физичку и економску географију**
- Л.С. Берг је у периоду од 1947-1952.г. Објавио своје капитално дело "Географске зоне Совјетског Савеза"
- Наследници регионалног комплексног приступа изучавању географског простора су научници **С.В. Калесник** (ландшафтна географија) и **Н.А. Солнцев**

„Руско географско друштво” (скраћено ВОО «РГО», [руски](#): Всероссийская общѣственная организа́ция «Русское географическое общество») научна је институција са седиштем у [Санкт Петербургу](#) ([Русија](#)), а чији циљ су свеобухватна географска истраживања, како на подручју Русије тако и у целом свету.

Институција основана 18.августа [1845.](#) представља најстарију [невладину организацију](#) на територији данашње Русије и једно је од најстаријих научних географских друштава у свету. Главни задатак Руског географског друштва је прикупљање и ширење географских знања. Бројне научне експедиције које је током историје организовало Руско географско друштво одиграле су значајну улогу у географским истраживањима [Сибира](#) и [Далеког истока](#), [источне](#) и [централне Азије](#), [Кавказа](#), [светског мора](#), утицале су на развој пловидбе, довеле до бројних открића, утицале на развој [демографије](#), [метеорологије](#) и [климатологије](#). Од [1956.](#) године ВОО «РГО» је пуноправни члан Међународне географске уније.

Регионална географија у САД-а и Великој Британији

- Нема значајнијих представника кроз историјски развој географије који би формирали оригиналну школу попут европских земаља
- После I светског рата *федерална влада САД-а подстицала регионално-географска истраживања*
- *Р. Дикинсон* студија “Град, регија и регионализам”
- Најзначајнијим британским регионалним географом сматра се *А. Хербертсон* који посебно истражује природне регионе на Земљиној површини

Међународни географски конгрес у Амстердаму 1938.г.(1871: [Antwerpen](#). Први Конгрес географа) Обележила је нажалост, оштра подела система наука на две категорије – природне и друштвене

- *Самим тим објективно почетком двадесетог века* географија се нашла у бројним методолошким расправама о свом дефинисању као научне области. По једном делу географа, она је *јединствена наука* а друга група заступа став о *њеном дуализму*. Географија се по том мишљењу бави и проучавањем природних особина простора Земљине површине а другим делом проучавањем тог простора као станишта људи.

Дуализам у географији

- “Простор Земљине површине је јединствен и недељив. У њему су разноврсно испреплетани и по строгој законитости распоређени и природни и друштвени објекти. Друштвени објекти се не могу издвојити из простора, нити они без њега могу постојати, док физички (природни) објекти могу бити без друштвених објеката (природни предео)” (Ршумовић, 1964)

- Важно је подсетити се да и физичка и друштвена географија - ***изучавају комплексност географског простора на Земљиној површини*** – само једна проучава једну категорије природних а друга категорије друштвених елемената тог простора. Ни једна ни друга не смеју изгубити из вида тај свој основни предмет проучавања ако хоће да остану географске науке

A topographic map of Serbia is shown, with a specific region highlighted in green and orange. The highlighted area covers the northern and central parts of the country, including the Tisza river basin and the Pannonic Plain. The map shows terrain features, rivers, and national borders. The text is centered over the highlighted area.

**ГЕОГРАФИЈА У СРБИЈИ ПРЕ Ј.
ЦВИЈИЋА**

Манастир Манасија-симбол духовности и писане речи у Србији(Балкану)

Ресавска школа постојала је током прве половине [15. века](#) и радила је у оквиру [Манастира Манасије](#), који је подигао деспот [Стефан Лазаревић](#), као своју [задужбину](#). У њој су се окупљали учени [монаси](#) писци, [преводиоци](#), [књижевници](#), преписивачи који су украшавали [рукописе](#) и [књиге](#), због чега је [манастир](#) представљао симбол [духовности](#) и просвећености током неколико наредних векова. Један од главних сарадника Ресавске школе био је [Константин Философ](#). По правилима ове школе радило се у [Љубостињи](#), [Хиландару](#), [Пећкој патријаршији](#), [Дечанима](#), а утицај се осећао и у [Македонији](#), [Бугарској](#), [Румунији](#) и [Русији](#).

Доситеј Обрадовић- практичан мислилац и народни учитељ, он науку и књижевност сматра само као средство да се код човека развије „човекољубље и добра нарав“, све своди на васпитање младежи и сматра „ту ствар најнужнију и најполезнију човеку на свету“. Кад говори о васпитању, Доситеј не мисли само на васпитање мушке деце већ и женске. Место источњачког и патријархалног схватања женине улоге у друштву он поставља ново схватање у духу рационалистичке филозофије запада: тражи да и женска деца уче не само читање и писање већ сва знања доступна мушкарцима, како би боље одговорила својим дужностима као кћери, супруге и мајке и како би што више помогла општем просветном и моралном напретку. Био је оснивач и професор [Велике школе](#), претече [Београдског универзитета](#).

Географија у Србији од почетка XVIII до XX века је помоћна дисциплина историји а подаци непоуздани и непотпуни

Василије Јовановић-Бркић¹ је био [Архиепископ Пећи и Патријарх Српски](#) у периоду [1763](#) — [1765](#). Године. Оно што се зна о његовом школовању да је завршио Славенско-латинску школу (*Collegium slaveno-latino carloviciense*) , Емануела Козачинског.² Патријарх Василије се бавио и књижевним радом. За време свога боравка у Црној Гори написао је Службу и Синаксар [Светог Василија Острошког](#). За потребе руског грофа Долгорукова, написао је „Опис турски области и у њима хришћанск народа, а нарочито народа српског”. Ово дело сматра се првом општом географијом Србији (утицај античке географије)

¹Патријарх српски Василије | Датум смрти [10. фебруар 1772](#). Место смрти [Санкт Петербург Руска Империја](#) | Архиепископ пећи и патријарх српски | Године [1763](#) — [1765](#). Митрополит липљански | Године (1756-1758) | Митрополит дабробосански | Године (1759-1762)

²*На позив митрополита Викентија Јовановића, а са благословом кијевског архипастира Рафаила Заборовског, у Сремске Карловце је, 1733. године, је дошао Емануел (Мануил) Козачински да буде професор и ректор Славенско-латинских школа (*Collegium slaveno-latino carloviciense*). Предавао је латински језик, поезију, реторику. Створио је прву потпуну гимназију у Срба, замишљену тако да у догледно време стаса у академију (високу школу).*

- **Јован Рајић**-”*Историја разних словенских народова, најпаче Боглар, Хорватова и Сербова*” (1794-1795.г.)
- **Иван Југовић**, оснивач Велике школе у Београду; уџбеник *Всеопште гражданско землеописание*- Географија (поднаслов Предавања на Великој школи у Београду 1811.г.)
- **Димитрије Тирол** даје поделу географије на математичку, физичку и политичку, као и дефиницију саме географије у књизи “*Политическое земљописаније за употребљеније сербске младежи*” 1832.г.

* Географија је тек после 1880.г. Заједно са етнологијом почела да се слуша на Великој школи а тек после повратка Јована Цвијића из Беча временом добија место праве научне области

Вук Караџић године 1827. објављује “ Статистичко описаније Србије”. Дело се састоји из два комплементарне целине – “Описаније земље (границе,површје земаљско, планине, равнице,воде, градови и вароши, путеви, раздељеније земље, имена села по нахијама) Описаније народа (преглед старе историје, турско господство над Србима, ајдуци, кнезови и кметови, домаћи живот, закон или вјера, школе. “

Ђорђе Магарашевић године 1827 .г. Путовање по Србији, који се сматра првим представљањем пре свега српских насеља Западне и Централне Србије после ослобођења (Шабац, Уб, Аранђеловац, Топола, Боговађа, Ваљево, Чокешина)

- Зграда некадашње Високе школе данас Вуков и Доситејев музеј у Београду

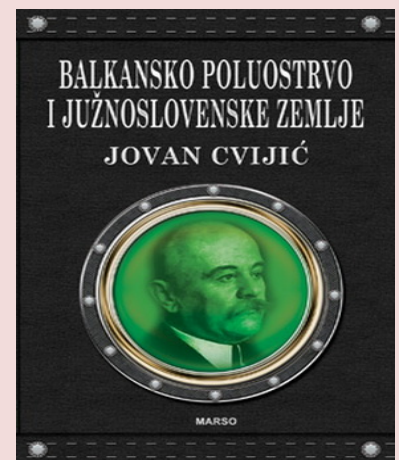
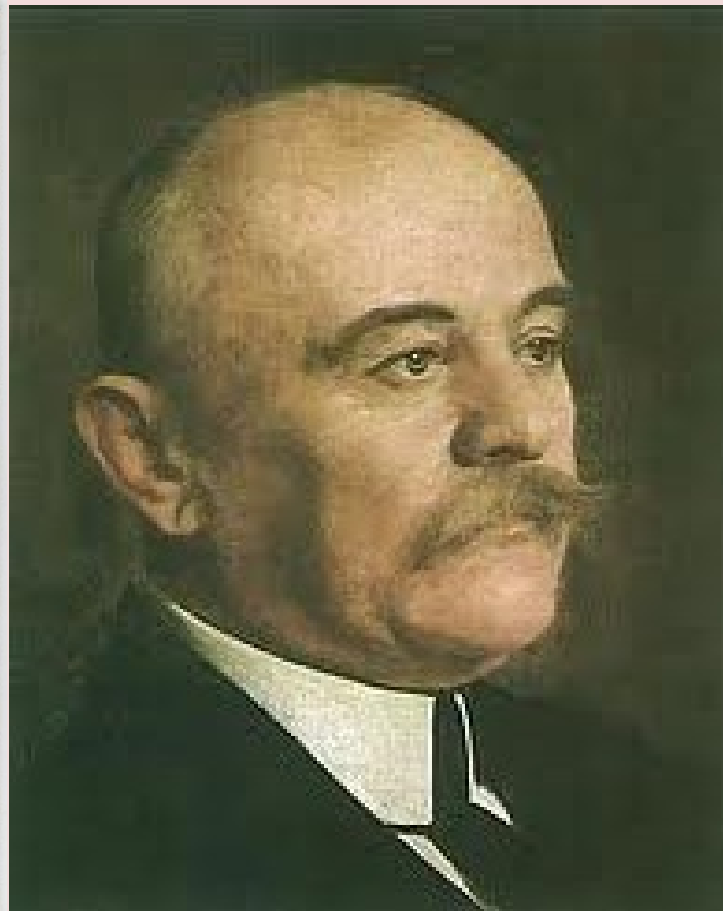
Павле Соларић “*Прво гражданско земљописание*” 1805.г. у Венецији , са описом пре свега Европе , Србије и Београда на пар страна

A topographic map of the Balkan Peninsula. A large region is highlighted with a thick black border. The northern part of this region is colored light green, while the southern part is colored light orange/brown. The map shows terrain features like mountains and rivers. The text "ГЕОГРАФИЈА У ВРЕМЕ Ј. ЦВИЈИЋА" is overlaid on the map.

**ГЕОГРАФИЈА У ВРЕМЕ Ј.
ЦВИЈИЋА**

Оснивач научне географске мисли на нашим просторима - **Јован Цвијић**

*После одбране докторске тезе (*Das karstnapoten у Бечу*) 1893.г. формира Географски завод при Историјско-филозофском факултету Велике школе у Београду (нешто касније П.С. Јовановић; Р. Николић и Ј. Дедијер)*

Оснивање географског друштва у Србији

* Основано 1910.г. 7. априла у Београду

Седамдесетих година 20.века основана Географска друштва у оквиру покрајина ; посебно значајан рад ДГ Војводине и његовог часописа Геа (данас Војводини егзистира као Подружница СГД)

Почасни чланови СГД-а 1911.г.

Принц Роланд Бонапарта (г.д. из Париза); *др Едвард Сис* (председник Академије наука у Бечу); *др Албрехта Пенка* (професор емеритус Универзитет у Берлину); *др Александар Иванович Војејкова* (професор Универзитета у Петрограду); *др Константин Јуричек* (професор Универзитета у Бечу); *др Алфред Филипсон* (професор Универзитета у Бону); *господина Емануела де Маржерија* (Француско геолошко друштво); *др Јулијус фон Хан* (професор Универзитета у Бечу); *др Арчибалд Геки* (Краљевско друштво Хезлмер у Лондону)

- Место утемељивача регионалне географије некада Србије, па Југославије ,а данас пре свега регионалних изучавања Србије је свакако **Јован Цвијић**.
- Његово комплексно дело објављено почетком XX века (1911.г.) под називом” Основе за географију и геологију Македоније и Старе Србије” је прво регионално дело код нас одрађено по строго научним методама. Његов даљи регионални истраживачки рад је битан за читав простор Балкана (геоморфолошки и антропо-географски садржаји) а једно од његових најинтересантнијих радова је свакако “Балканско полуострво”.
- Рад Ј.Цвијића на пољу регионалне географије је наставио његов ученик **Б.Ж.Милојевић**.

- Најзначајнија дела Б.Ж.Милојевића су “Динарско приморје и острва”, “Лесне заравни и пешчаре у Војводини” итд. Његов следбеник пре свега у истраживањима војвођанског простора је регионалац **Бранислав Букуров**.
- Из Цвијићевог како га називају трећег европског правца, између два светска рата, после Другог светског рата на простору тадашње Југославије и данашње Србије стварали су многи географи без обзира да ли су се бавили Физичком или Друштвеном географијом или њиховом синтезом Регионалном географијом.

A topographic map of the Balkan Peninsula. A large region is highlighted with a thick black border. The northern part of this region is colored light green, while the southern part is colored light yellow. The map shows terrain features like mountains and rivers. The text is centered over the highlighted area.

**ГЕОГРАФИЈА ПОСЛЕ ДРУГОГ
СВЕТСКОГ РАТА ДО ДАНАС
(географија-р.географија)**

**Регионална географија : Милојевић, Мелик, Васовић,
Ршумовић, Роглић, Петровић, Рубић, Букуров**

***Оснивач и предавач нашег Департмана професора др
Бранислава Букурова *библиографија^а***

Физичка географија-15радова

Привредна географија-16 радова

Географија становништва и насеља-22рада

Регионална географија-25 рада

***“библиографија у чланку”О научном делу академика Бранислава Букурова”
(саставио др Небојша Царић-Зборник радова ПМФ-а,књ.8, Нови
Сад,1978.г.***

Професори некада Института за географију (основан 1962.г.) а данас Департмана за географију, туризам и хотелијерство –ПМФа у Новом Саду који су радили истраживања и публиковали радове у оквиру регионалне географије током дужег периода од оснивања наше институције: су Драгољуб Бугарски, Раде Давидовић (у краћем периоду Јосип Плеше) , Јован Плавша, Шеф Регионалне катедре Милка Бубало- Живковић и остали чланови

Професори Географског Факултета у Београду : Јован Ђ.Марковић , Стеван Станковић, Владимир Ђурић, Мила Павловић, Дејан Шабић, Снежана Вујадиновић

- Примена Регионалне географије:

- Економија

- Урбанизам

- Регионално планирање

- Демографија

- Туризам

Нодална географија

- “Наука која се бави проучавањем функционалних утицаја региона или њихових фокуса и формирања територија на којима ти утицаји осећају и делују на изграђивање елемената физиогномског пејзажа можемо назвати **нодална географија.**”
- ***У простору региона се образују затворене линије које обележавају крајње утицаје разноликих регионалних функција. Њихова је основна тенденција је да се развијају у виду кругова. Но све функције региона и њихових фокуса нису географске.***

Географска регионализација

- По Радовановићу, **регионализам** је један од основних приступа и принципа научног познавања просторног диференцирања и интегрисања, развојног усмеравања, планирања и уређења географског простора, а **регионализација** је систем метода (поступака) за издвајање региона различитог типа и ранга

Генеза, Кохезија, Хармонија

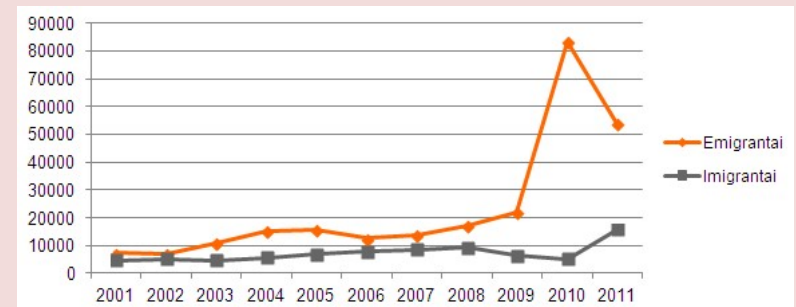
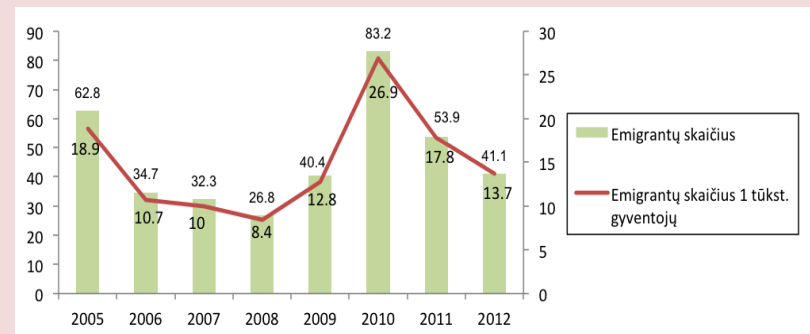
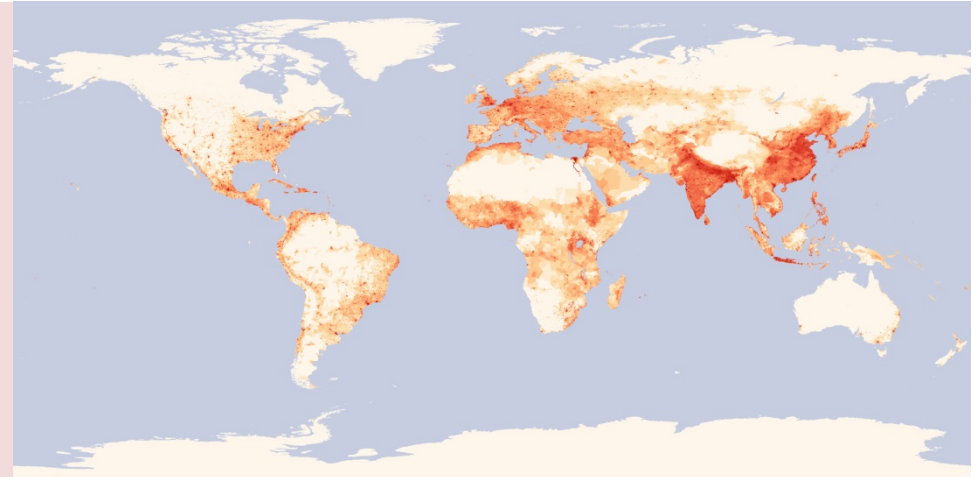
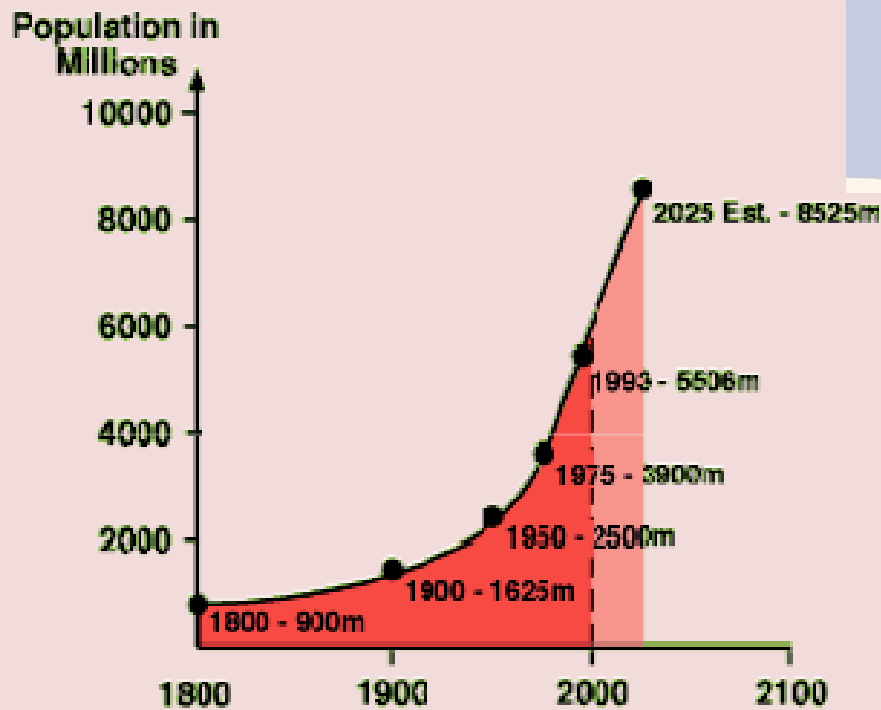
- Проучавање настанка региона и законитост њиховог постанка
- Кохезија- међусобне обједињујуће силе који одржавају просторне објекте на њиховом месту у географском простору
- Сваки елемент географске регије су у међусобној каузалној вези образујући хармоничан склоп елемената(физичких и друштвених) који дају специфичност те регије

Хијерархија регија

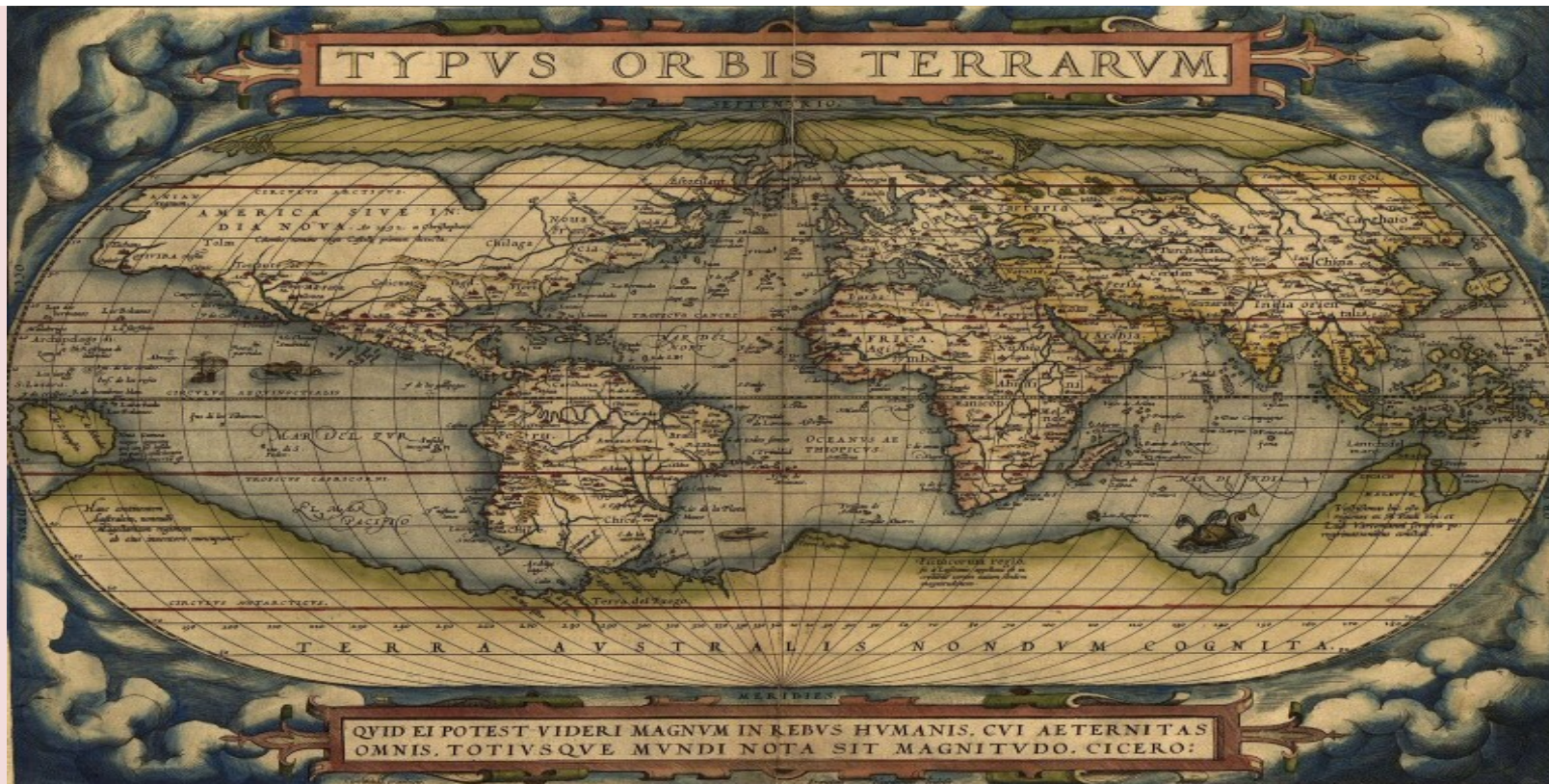
Проилази из теорије ландшафта(Landschaftseile)

- Географски простор се може делити специфичном регионализацијом која се одликује својеврсном **хијерархијом издвојених регија.**
 - **Микрорегија**
 - **Мезорегија**
 - **Макрорегија**
- (Реон, провинција, зонална област, појас и континент)*

World Population Growth

- Поједине демографке карактеристике становништва света

Дигитализација у представљању региону

- Geografski regioni u Srbiji -

- “Ако је задатак наше гимназије којој сада градимо наставни план ,да да опште образовање,онда доиста, тешко да има предмета који би имао у себи толико образовне снаге колико земљопис.Предаван како треба, не само да је ванредно удесан за вежбање и подстицање *мислиље и судиље* дечје,него даје још и велику масу позитивног знања преко потребном свакоме човеку ... “
(Владимир Карић,1883.г.)

ПОРУКА (предговор-преузето из презентације за предавања истраживачком друштву-Бранислав Букуров)

- **Наша Дајана рече између осталог када смо се договарале за предавање:**
 - *Да верује да ће наша вечерашња сарадња бити интересантна...**
 - *Да ли је проблематика актуелна ?**
 - *Свакако , проценићете сами ...након излагања или како то најчешће бива ,након неке даље, дуже временске дистанце**
 - *Желимо , да вам ова наша регионална прича буде, пре свега од користи**

С поштовањем

Аутори